

NUTUK'TA TÜRK DEVLET DÜŞÜNÇESİNİN İZLERİ

Traces of Turkish State Thought in Nutuk

Uğur ÜÇÜNCÜ

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Tarih Bölümü
uucuncu@ktu.edu.tr

Özet

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletine Nutuk adlı eserini armağan etmiştir. Bu eserinde Türk milletinin zor durumlardan Milli Mücadelesini yapıp kurtulmasının, yeni Türk devletinin modern devletlerarasına ulaşmasının sırlarını anlatmıştır. Türk milletinin gelecekte nasıl davranması gerektiğine dair altın nasihatler vermiştir. Bu çalışmada, Mustafa Kemal Paşa'nın Nutuk'unda eski Türk devlet düşüncesinin izlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Böylece geleneksel Türk devlet anlayışının Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve inşa süreçleri üzerindeki etkileri izlenebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Nutuk, Türk Milleti, Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti.

Abstract

Mustafa Kemal Atatürk, the founder of the Turkish Republic, presented his speech work called Nutuk to the Turkish nation. In this work he revealed the secrets of the Turkish nation's survival by making the National Struggle from difficult situations and reaching the new Turkish state among the modern states. He gave gold advices on how the Turkish nation should act in the future. This study aimed to reveal the traces of the Turkish state tradition thought in Mustafa Kemal Pasha's Nutuk. Therefore, the understanding of Turkish state tradition impacts will be evaluated on the establishment of the Republic of Turkey and the Turkish state-building process.

Keywords: Nutuk, Turkish Nation, Mustafa Kemal Atatürk, Republic of Turkey.

Giriş

Tarihin derinliklerinden gelen Türk devlet anlayışının izleri Nutuk'ta ziyadesiyle görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk, yıllar öncesinde Bilge Kağan'ın yaptığı gibi gelecek nesillere abidevi bir eser bırakmıştır. Bilge Kağan, devrinin hususiyetleri doğrultusunda nesline tavsiyelerini, öğütlerini, hatırlatmalarını Bengü Taşa kazıtmıştır (Ergin 1970: 3). Yıllar sonra onun neslinden biri olan Mustafa Kemal Paşa da aynısını taşa değil kâğıda yazdırmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Türk tarihini ve devlet anlayışının köklerini bilen biriydi. 1924 yılında Necip Âsım'ın Orhun Abideleri adlı kitabını okuduğu ve önemli gördüğü yerleri not aldığı, *Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar*, adlı eserden anlaşılmaktadır. Önemli bir ayrıntı ise Orhun Abideleri başlıklı çalışmayı okumasının ardından Nutuk'u hazırlamasıydı. Dolayısıyla Nutuk'u hazırlarken ve okurken bu eserden de faydalanmış olduğu söylenebilir. Mustafa Kemal Paşa, Orhun Abideleri adlı eseri okurken Türklere dünyanın, insan-oğlunun yaratılışı ve cihanı yönetmesine dair şu ibareyi önemseydiği anlaşılmaktadır: *“Üstte mavi gök, altta yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insanlar yaratılmış. İnsanların üzerine ataların Bumin ve Hakan tahta oturmuş. Tahta oturarak, Türk halkının devletini ve yasalarını yönetivermiş, düzenleyivermiş”* (Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar 2001: 466-467, 484-485). Mustafa Kemal Paşa, yetersiz Türk idarecileri zamanında korkakça bir yönetimden dolayı devletin harap olduğu, Çin'in de bundan yararlandığı ibarelerinin altını çizmiştir (Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar 2001: 470). Çin hâkimiyetine karşı isyanın beylerden değil halktan başladığı, Tanrının ise Türk milleti yok olmasın diye İlderis Kağanı gönderdiği ifadeleri de onun kitapta önemseydiği ibarelerdendi (Atatürk'ün Okuduğu Kitaplar 2001: 471).

Her şeyden önce, Nutuk'un hazırlanması, okunuşu, ne gibi yankılar uyandırdığı, içeriği, basılması süreci nasıldır. Nutuk'ta eski Türklere devlet anlayışının izleri var mıdır? Mustafa Kemal Paşa, hangi konularda eski Türk devlet anlayışını sürdürmüştür? Türk

devlet anlayışında eleştirdiği ve farklı uygulamalara gittiği olmuş mudur? Çalışmada, bu gibi problemlere yanıtlar aranmaya çalışılacaktır.

1. Nutuk'un Okunuşu, Yankıları, İçeriği ve Basımı

Mustafa Kemal Paşa, binlerce belgeyi köşkün üst katındaki çalışma odasında ayırıp haftalarca inceleyerek hazırladığı Nutuk'u çoğunlukla ayakta dolaşarak kâtiplere dikte ettirmişti. Her akşam yazdıklarını sofrada davetlilere okuyarak son şeklini vermişti. O süreç şahit olan Falih Rıfkı, Mustafa Kemal Paşa'nın kelimeler ve noktalar üzerinde dahi titizce durduğunu kaydetmiştir (Atay 2012: 626).

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'unu 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında Ankara'da toplanan Cumhuriyet Halk Fırkasının İkinci Kurultay'ında milletvekilleri, bakanlar, bürokratlar, partililer ve yabancı ülke temsilcilerinin hazır bulunduğu topluluğa hitaben 36,5 saat ve altı günde okumuştur (Atatürk 2000: XIX).

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'unu "*mazi olmuş bir devrin hikâyesi*" olarak tanımlamıştır. Nutuk'unda anlatmak istediklerini ise şöyle ifade etmiştir: (Atatürk 2000: 596)

"Efendiler, bu beyanatımla, millî hayatı hitam bulmuş farzedilen büyük bir milletin; istiklalini nasıl kazandığını ve ilim ve fennin en son esaslarına müstenit, millî ve asrî bir devleti, nasıl kurduğunu ifadeye çalıştım."

Onun ifadelerinden anlaşılacağı üzere, Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'ta vatanın parçalanıp işgal edildiği günlerden başlayarak, Türk tarihinde bir dönüm noktası olan Milli Mücadele'yi, Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ve devrimlerin yapılışını anlatmıştır. Bu yönüyle Nutuk, Türkiye'nin siyasî ve millî tarihinin aydınlanması adına birinci elden çok değerli bir eserdir (Atatürk 2000: XIX). Zira, bizzat tarihi yapan kişi tarafından kaleme alınmıştır (Yalçın 2010: 280).

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'un amacını da ortaya koymuştur. Türk milleti ve gelecek nesiller için dikkat ve uyanıklık sağlayabilecek noktaları belirtmeyi hedeflediğini, bunu yapmış

olmayı bahtiyarlık saydığını ifade etmiştir (Atatürk 2000: 596). Nutuk'ta ayrıca geçmişte kalan bazı olayların anlaşılmasına yardımcı olmak ve siyasî hedefe ulaşmak da amaçlanmıştı (Yalçın 2010: 279-280).

Nutuk okunurken Türk basınca yakından takip edilmiş, Mustafa Kemal Paşa'nın konuşmalarının özetleri, yapılan değerlendirmeler, kaleme alınan makaleler okuyuculara aktarılmıştır (Arıkan 2010: 409). Örneğin, Akşam Gazetesi Mustafa Kemal Paşa'nın Nutuk'u okuduğu altı gün boyunca kamuoyuna süreci, manşetlerden aktarmıştı. Yine altı gün boyunca Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis'e gelirken, Nutuk'u okurken, milletvekilleri onu dinlerken çekilen muhtelif fotoğrafları sayfalarına taşımıştır (Akşam 16-20 Ekim 1927). Gazete, 16 Ekim tarihli manşette Mustafa Kemal Paşa'nın Nutuk'unu dil bakımından bir şaheser olarak göstermiş ve büyük bir heyecan ve derin alaka ile dinlendiğini belirtmiştir. 20 Ekim'deki manşette Nutuk'un en heyecanlı parçalarının aktarıldığını, Gazi'nin Metristepe'de İsmet Paşa'ya yazdığı telgrafların gözyaşları içinde dinlendiğini ifade etmiştir. 21 Ekim'de atılan manşette *"Gazi Hazretleri bugün nutuklarını ikmal buyurdular"* denilmekte ve Gençliğe Hitabe'nin önemli kısımları aktarılmıştı. Devrin mizah dergisi Akbaba ise, bir güneş içinde Mustafa Kemal Paşa'nın yüzünün olduğu resmi paylaştıktan sonra Nutuk'unda eleştirdiği şahıslara atfen şu başlığı atmıştı: (Akbaba 24 Ekim 1927) *"Gazi, İnkılab düşmanlarının hüviyetlerini bir güneş gibi aydınlattı."*

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'un basımı ve satış gelirlerini Türk Tayyare Cemiyeti'ne bağışlamıştı. Cemiyet, bunun üzerine basım faaliyetlerine başlamıştı. Her ne kadar 1927'yi yayın yılı olarak göstermişse de Nutuk'un basımını 1928 Şubat'ında tamamlamıştır. İlk baskısı beş yüz sayfayı geçen Nutuk'ta Mustafa Kemal Paşa'nın fotoğrafının yanı sıra 10 adet harita da bulunmaktaydı. Tamamı numaralı olarak basılan Nutuk'un satış fiyatı 5 lira olarak tespit edilmiştir. Bunlardan başka iki bin adet lüks basım yapılmıştır. Ayrıca az sayıda özel olarak hazırlanan deri ciltli, gümüş kabartmalı

ve kutu içerisinde olan Nutuk'lar ise TBMM Başkanı, Başvekil, Genelkurmay Başkanı gibi üst düzey devlet yöneticilerine taktim edilmiştir (BCA 51.0.0.0/8.68.26). Nutuk'un ilk baskısı biri asıl metin diğeri belgeler olmak üzere Arap harfleriyle iki cilt halinde yapılmıştır (Atatürk 2000: XXII).

Türk Tayyare Cemiyeti, Nutuk'un satışı için gerekli bakanlık ve müdürlüklere çağrıda bulunmuştu (BCA 51.0.0.0/8.68.26). Devletin kurumları da Nutuk'un satımını ve dağıtımını desteklemişti (BCA 230.0.0.0/149.56.6). Örneğin, Diyanet İşleri Riyaseti, Isparta Vilayeti Müfettişliğine posta ile bir adet Nutuk göndermişti. Ücreti olan beş lirayı ise aylık elli kuruş olmak üzere 10 taksit şeklinde Vilayet Tayyare Cemiyeti Şubesi veznesine ödemesini istemişti (BCA 051.V32/4.29.16). Mustafa Kemal Paşa da Nutuk'un basılması ve yayılmasından çok memnun kalmıştı. Övünç duyduğu bu eserini uygun gördüklerine hediye etmiştir (BCA 490.1.0.0/12.66.9).

Nutuk'un ilerleyen yıllarda yeni baskıları yapılmıştır. 1934'te yeni harflerle 3 cilt şeklinde yayınlanmıştır (Kaynardağ 2010: 209). Cumhuriyetin on beşinci yıldönümü nedeniyle 1938'de yalnız Nutuk bölümü tek cilt şeklinde basılmıştır. (Yalçın 2010: 278-279). 1950-1952 yıllarında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, 1975'te kısmen sadeleştirilmiş şekliyle Kültür Bakanlığı tarafından yayınlanmıştır. İlk kez 1963/1964 yıllarında Türk Dil Kurumu tarafından günümüz Türkçesine çevrilmiş şekilde basılmıştır. 1978'de ise Hıfzı Veldet Bey tarafından hazırlanan Nutuk, Erdini Basımevi'nde yayınlanmıştır (Atatürk 2005: 27). Nutuk, Almanca, Fransızca, İngilizce ve Rusçaya da çevrilmiştir. İtalya'da notlu açıklamalı bir de özeti yapılmıştır (Kaynardağ 2010: 210).

2. Nutuk'ta Türk Devlet Düşüncesinin İzleri

2.1. Liderlik Vasıfları

Türklerde devlet başkanı, cesur, askerî açıdan yeterli, tedbirli, ihtiyatlı, ileri görüşlü ve bilge vasıflarını taşımalıydı (Kutadgu Bilig

1994: 149, Kafesoğlu 1999: 295). Her şeyden önce Türklerde: (Kutadgu Bilig 1994: 154) “*Bey cesûr, kahraman ve atılgan olmalı; bey cesâreti ile düşmana karşı koyardı*” Mustafa Kemal Paşa’nın cesaret ve kahramanlığı Nutuk’un değişik safhalarında görülmektedir. Memleketin içinde bulunduğu zorlu bir zamanda başarısızlık halinde bedelini canıyla ödeyeceği bir mücadeleye gözünü kırpmadan katılması bu özelliğinin en güzel tezahürüydü. Yine Sivas Kongresine katılmak için Erzincan yolunda karşılaştığı bir tehlikeye yaklaşımı da cesaret ve kahramanlık özelliklerinin sonucuydu. Erzincan Boğazı’nın girişine gelinir gelinmez bazı jandarma erleri ve subayları telaşlı bir şekilde Mustafa Kemal Paşa ve beraberindekilerinin otomobillerini durdurmuşlardı. Jandarmalar, Dersim Kürtlerinin Boğaz’ı tuttuklarını ve güvenlik nedeniyle yolun geçilemez olduğunu belirtmişlerdi. Ancak, merkezden gelecek birliklerin alacağı tedbirlerin ardından yolun güvenli olabileceğini ifade etmişlerdi. Mustafa Kemal Paşa, bu sorunların giderilinceye kadar Erzincan’a dönüp beklemenin günler alacağını farkındaydı. Belirtilen tarihte Sivas’ta olmaması halinde, korkup kaçtığına dair söylentilerin çıkabileceğini ve her şeyin dağılabileceğine kanaat getirmişti (Atatürk 2000: 56). Bunun üzerine cesurca kararını vermişti. Bütün ikazlara rağmen tehlikeyi göze alıp yola devam etmiş ve zamanında Sivas’a ulaşmıştı (Atatürk 2000: 57). Mustafa Kemal Paşa’nın cesaretine bir örnek de İtilaf Devletleri’nin İstanbul’da saldırılarını artırması, bakanları ve milletvekillerini tutuklaması üzerine verdiği kararda görülmüştür. İtilaf Devletleri’nin gücüne bakmaksızın 22 Ocak 1920’de Anadolu’da bulunan yabancı subayların tutuklanmaları emrini vermişti (Atatürk 2000: 249).

Mustafa Kemal Paşa’nın devlet başkanı vasıflarından biri de askerî yeteneğidir. Milli Mücadele’yi ordu müfettişi olarak yöneten Mustafa Kemal Paşa, 8/9 Temmuz gecesi, resmi görevinin yanı sıra askerlikten ayrılmak zorunda kalmıştı. Böylece o ana kadar devleti ve milleti için farklı cephelerde büyük başarılar gösterdiği askerlik hayatı geçici olarak sona ermişti (Atatürk 2000: 32). Bununla

beraber Kütahya ve Eskişehir Muharebelerinde alınan yenilgiler sonrasında, TBMM tarafından Mustafa Kemal Paşa, geniş yetkilerle Başkumandanlığa getirilmişti (Atatürk 2000: 407-409). Bunun üzerine yaptığı konuşmada milleti esir etmek isteyen düşmanları mutlaka yenebileceklerine olan güven ve inancının hiçbir zaman sarsılmadığını ifade etmişti (Atatürk 2000: 409). Başkumandanlık yetkilerini kullanarak Tekâlif-i Milliye kararlarını çıkarmış ve Türk milletinin en küçük varlığını dahi ordu için seferber kılmıştı (Atatürk 2000: 410-411). Başkumandanın emrinde hareket eden Türk ordusu düşmanı, 23 Ağustos'tan 13 Eylül 1921'e kadar süren Sakarya Meydan Muharebesinde Sakarya Nehri'nin doğusundan söküp atmayı başarmıştı. Bu savaşta orduyu yönetirken bir kaza sonucu Mustafa Kemal Paşa'nın sol kaburga kemiklerinden biri kırılmıştı. Buna rağmen tedavisinin hemen ardından dinlenmeden tekrar cepheye dönmüştü. Başkumandanlık vazifesini en iyi şekilde yapmış, Türk ordusunu zafere taşımıştı. Meclis ona en büyük rütbe olan Mareşallik ile Gazilik unvanını vermişti (Atatürk 2000: 419-421).

Mustafa Kemal Paşa, Başkumandan olarak Büyük Taarruzu da hazırlamış, idare etmiş ve Türk ordusunu Yunan ordusu karşısında kesin zafere taşımıştı. Düşmanın Batı Anadolu'dan atıldığı Büyük Taarruzun değişik safhalarında Başkumandan Mustafa Kemal Paşa, eski Türklerdeki savaş taktiklerini uygulamıştı. Yine verdiği bir emir de tarihten izler taşımıştır. Dumlupınar Zaferinden sonra: *"Ordular İlk Hedefiniz Akdeniz'dir İleri!"* emrini vermişti. Bu emriyle Türklerde yön anlayışından hareket etmiş ve hedef olarak "ak"ı yani batıdaki İzmir'i göstermişti. Türk orduları ise Başkumandanlarının emrini kısa sürede yerine getirmişti (Atatürk 2000: 450).

Eski Türklerde idarecilerin vasıflarından biri de bilge, zeki ve ileri görüşlü olmaktı (Kutadgu Bilig 1994: 147). Mustafa Kemal Paşa, bu vasıfları taşıyan bir liderdi. Amasya Görüşmelerinde ve sonrasında açılacak olan Meclisin İstanbul'da değil Anadolu'da toplanmasında ısrar etmişti. Bundaki sebep ise Meclis'in İtilaf Devletlerinin gölgesinde özgürce hareket edemeyeceği ve

basılabileceği endişesi idi. Zaman onu haklı çıkarmış, bütün uyarılarına rağmen İstanbul'da açılan Mebusan Meclisi özgür çalışmamıştı. Öyle ki daha önce karar alınmasına rağmen Mustafa Kemal Paşa'yı dahi başkanlığa seçememişti. Buna rağmen Meclis, Misak-ı Millî kararlarını kabul etme başarısını göstermişti. Fakat bunun sonucu olarak Mustafa Kemal Paşa'nın öngörüsü gerçekleşmiş ve İtilaf Devletleri tarafından Meclis basılmıştı (Atatürk 2000: 160-162, 274-280).

Kararlılık, onun önemli vasıflarındandı. Öyle ki Sivas Kongresi sonrasında Türk milleti aleyhinde telgraflaşmalarında hıyaneti tespit edilen Damat Ferit Hükümetinin düşürülmesi için İstanbul'la iletişimi yasaklamıştı. Değişik çevrelerden gelen itirazlara rağmen kararlığı karşısında Damat Ferit Hükümeti istifa etmek zorunda kalmıştı (Atatürk 2000: 130).

2.2. Devlet Kurucusu

Dünya medeniyet tarihinde rol oynayan milletlerden biri de şüphesiz Türklere'dir. Türklere, Çin Seddinden Adriyatik'e kadar birçok devletler kurmayı başarmış, tarihin hiçbir devrinde devletsiz kalmamıştır. Çünkü onlar, devletin millî varlığı koruyan ve geliştiren bir müessese olduğunun farkındaydılar (Koca 2000: 59-60). Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun deyiimiyle: (Karaosmanoğlu 1992: 467) *"Devlet kurmak, Türklerin en millî fonksiyonlarından biridir."*

Türklerde hâkimiyetin temeli ise ilahi idi. Türk Kağanına devlet idare etme güç ve yetkisi Tanrı tarafından verilmekteydi (Kutadgu Bilig 1994: 147). Göktürk Yazıtlarında, bu güç ve yetenekler: Kut, ülüg veya ülüş(pay), güç olarak geçmekteydi (Koca 2000: 70). Temeli Tanrı bağışına dayanan bu iktidar tipine sosyolojide *"karizmatik iktidar"* denmektedir. Türk kağanı bazı olağanüstü güç ve yeteneklerle donatıldığına inanılmakla beraber hiçbir zaman *"tanrı-kral"* sayılmamıştır. Yetkisini Tanrıdan aldığına inanan kağan, kendisini iktidarın kaynağına sorumlu tutmuştur. Ayrıca kağan, Türk Töresine karşı da sorumluydu. Dolayısıyla Türk

kağanının iktidarı sadece “ilahi” değil aynı zamanda “kanuni bir temel” dayanmıştır (Koca 2000: 71). Bunu yaparken de Türk kağanları halkına karşı güneş gibi adil olmalıydı (Kutadgu Bilig, 1994: 70). Türk hâkimiyet anlayışı, Türk Kağanının kut(siyasî iktidar)’a uygun hareket ettiği takdirde işbaşında kalabilmekteydi. Kağan görevlerini yerine getiremezse “kut taplamadı”, yani “kut ondan memnun olmadı” düşüncesiyle işbaşından uzaklaştırılabilmekteydi (Koca 2000: 71).

İdarede yetersiz kalan başkanlar zamanında devlet düzeni bozulmaktaydı (Ergin 1970: 8, 18). Böyle bir durumun Göktürk Devleti’nde yaşandığı Göktürk yazıtlarından anlaşılmaktadır. Bilgisiz, korkak kağanlar tahta çıkınca Çin’in tatlı dili ve kurnazlığına aldanmışlar kendi aralarında hasımlıklar doğmuş, bunun sonucunda imparatorluk dağılmıştı. Beylerin oğulları Çin halkına köle; kızları ise cariyeye olmuştur. Türk Beyleri Türk unvanını bırakıp Çin soylularının unvanlarını almışlardır. Elli yıl bu durum sürmüştür (Thomsen 1993: 92). Daha sonra bu vaziyet Türkler arasında sorgulanmış ve Çin’e karşı bir düşmanlık havası doğmuş ve yeniden Türklük şahlanmış ve İteriş Kağan önderliğinde bağımsızlık kazanılmıştı (Thomsen 1993: 95-96). Böyle durumlarda yeni başkan töre(kanun) hâkimiyetini ve düzeni yeniden sağlamak görevini üstlenmişti (Koca 2000: 79).

Nutuk’un daha başlangıcında yetersiz devlet idarecileri yüzünden Osmanlı Devleti’nin adeta düşmanlar tarafından ortadan kaldırıldığı görülmüştür. Bu nedenle Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı Devleti’nin ömrünü tamamladığına çoktan inanmıştı (Atatürk 2000: 268). Şartlar ne kadar kötü olursa olsun, mensup olduğu millete dayanarak millî irade temelinde tam bağımsız yeni bir devlet kurmak için yola çıkmıştır. Nutuk’una 1919 yılının 19 Mayıs’ında Samsun’a ayak bastığında vatanın içinde bulunduğu zorlu durumu hatırlatmakla başlamıştır. Onun ifadelerine göre devlet, aslında şeklen kalmıştı. Osmanlı Devleti, Birinci Dünya Savaşı’nda yenilmiş, ordu zayıflamış, ağır şartlarda bir Ateşkes Antlaşması imzalanmıştı. Uzun yıllardan beri Devletin yükünü çeken millet yorgun ve fakir

durumdaydı. Vatani ve milleti Birinci Dünya Savaşı'na sokanlar hayatlarını kurtarma endişesiyle yurtdışına çıkmışlardı. Yine Saltanat ve Hilafet makamında oturan Vahdettin de şahsını ve tahtını korumanın çarelerini aramaktaydı. Damat Ferit Paşa başkanlığındaki Hükümet, gelişmeler karşısında aciz ve korkak bir durumdadır. Ordunun elinden silah ve cephane alınmış ve alınmaya devam edilmekteydi. Mustafa Kemal Paşa, İtilaf Devletlerinin Mondros Ateşkes Antlaşmasının şartlarına uymayarak Türk vatanının dört köşesini birer bahane ile işgal ettiğini hatırlatmıştır. Onun belirttiğine göre İtilaf Donanmaları İstanbul'a girmiş, Fransızlar Adana'yı, İngilizler Urfa'yı, Maraş'ı ve Antep'i işgal etmişlerdi. Antalya ve Konya'da İtalyan, Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunmaktaydı. Her tarafta yabancı subay ve özel ajanlar faaliyet içerisindeydi. 15 Mayıs 1919'da İtilaf Devletleri'nin himayesinde Yunan askerleri de Güzel İzmir'e çıkmıştı (Atatürk 2000: 1).

Mustafa Kemal Paşa, yıllardan beri vatandaşı oldukları, devletin bütün kaynaklarından fazlasıyla yararlandıkları azınlıkların Türkiye'yi parçalama projesine iştiyakla katıldıklarını hatırlatmıştı. Ona göre vatanın her köşesinde azınlıklar gizli veya açıkça arzularını gerçekleştirmeye ve devleti bir an önce çökertmeye çalışmaktaydı. İstanbul Patrikhanesinin girişimleriyle oluşturulan Mavri Mira Cemiyeti, çeteler kurup idare etmekte, gösteri toplantıları ve propagandalar yapmaktaydı. Yunan Kızılhaç'ı ve Resmi Göçmenler Komisyonu, Mavri Mira'nın çalışmalarını kolaylaştırmaktaydı (Atatürk 2000: 1). Trabzon, Samsun ve Karadeniz sahillerinde örgütlenmiş Pontus Cemiyeti, bölücü faaliyetlerle meşguldü. Ermeni Patriği Zaven Efendi de Mavri Mira ile birlikte çalışmaktaydı (Atatürk 2000: 2).

Memleketin içinde bulunduğu durumu ortaya koyan Mustafa Kemal Paşa, o süreçte düşünülen çözüm yollarını da belirtmiştir. Ona göre vaziyetin vahameti karşısında her bölgede bazı kimseler tarafından kurtuluş çareleri düşünülmüştü. Örneğin Edirne ve çevresinde Trakya Paşaeli, Erzurum ve Elazığ'da Vilâyât-ı Şarkie

Müdafaa-i Hukuk, Trabzon'da Muhafazaa-i Hukuk, İstanbul'da Trabzon Adem-i Merkeziyet Cemiyetleri kurulmuştu. Yine İzmir'in işgal edileceği anlaşılınca halk toplanarak Redd-i İlhak Hareketini oluşturmuştu. Bu cemiyetlerin amaçları ve siyasî hedefleri farklılıklar taşımaktaydı. Trakya Paşaeli Cemiyeti, Osmanlı Devleti'nin çökeceğini kuvvetli bir ihtimal görmekteydi. Osmanlı Devleti'nin parçalanma durumuna karşı Batı Trakya'nın da içinde olduğu tüm Trakya'yı kurtarmayı düşünmekteydi (Atatürk 2000: 2). Vilâyât-ı Şarkiye Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, Ermenilere bırakılmak istenen Doğu Vilayetlerinde nüfusun çoğunluğunun Müslümanlardan oluştuğunu ispatlayarak vilayetlerin elden çıkmamasına çalışmaktaydı. Bunun için medeni ve ilmi yollarla amacı meşrulaştırmaya çalışmaktaydı (Atatürk 2000: 3). Karadeniz sahilindeki bölgelerde bir Rum Pontus Hükümeti kurulacağı endişesiyle genel merkezi İstanbul'da bulunan Trabzon ve Havalisi Adem-i Merkeziyet Cemiyeti kurulmuştu. Mustafa Kemal Paşa bu Cemiyetin isminden yola çıkıldığında amacının kendi kendine yönetmek olduğunun anlaşıldığını belirtmiştir (Atatürk 2000: 4).

Mustafa Kemal Paşa, ülkede millî varlığa düşman yerli işbirlikçilerin de cemiyetler kurduğuna dikkat çekmiştir. Onun Nutuk'ta ifade ettiğine göre Diyarbakır, Bitlis, Elazığ vilayetlerinde İstanbul'dan yönetilen Kürt Teali, Konya ve çevrelerinde yine İstanbul'dan idare edilen İslam Teali ve vatanın neredeyse her tarafında faaliyet gösteren İtilaf ve Hürriyet, Sulh ve Selamet Cemiyetleri vardı (Atatürk 2000: 4). İstanbul'da İngiliz Muhipleri Cemiyeti oldukça etkindi. Cemiyeti kuranlar İngiliz Lloyd George Hükümetinin aracılığıyla İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ni bir bütün olarak korumak ve himaye talebinde bulunmak amacındaydılar. Cemiyet meşru yollarla İngiliz himayesini sağlamaya çalışırken, gizli faaliyetlerle memleket içerisinde örgütlenerek isyan ve ihtilal çıkarmak, millî şuur ortadan kaldırmak, yabancı müdahalesini kolaylaştırmak gibi "haince" işler yapmaktaydı (Atatürk 2000: 5). İstanbul'da ileri gelenlerden bazıları ise gerçek kurtuluşun

Amerikan mandası olduğu görüşündeydiler. Onlar görüşlerinin benimsenmesi adına çok direnmişlerdi (Atatürk 2000: 5).

Mustafa Kemal Paşa, memleketin içinde bulunduğu zor durumu ortaya koyduktan sonra halkın ve ileri gelenlerin kendilerine artık güvenmediklerini belirtmiştir. Ona göre halk ve ileri gelenler, kurtuluş çaresi ararken İngiltere, Fransa ve İtalya gibi büyük devletleri küstürmemeyi temel ilke olarak belirlemişlerdi. Bu devletlerden biriyle dahi baş edilemeyeceğine inanmaktaydılar. Dolayısıyla onlara göre kurtuluş çaresi aranırken önce İtilaf Devletlerine karşı düşmanca tavır alınmaması, sonra Padişah ve Hilafete sadık kalınması temel şarttı (Atatürk 2000: 8).

Böyle bir süreçte Mustafa Kemal Paşa, kendisine önerilen ordu müfettişliği görevini, Milli Mücadeleyi rahatlıkla yönetme adına fırsata dönüştürmüştü. Görevi kabul ederken geniş yetkilere sahip olma şartını koşmuştu. Zira O, millet üzerinde unvan ve yetkinin tesirli olacağına inanmaktaydı. Zira eski Türklerden beri millet-ordu anlayışıyla hareket eden Türk milletinin, askerî ve mülkî yetkilere sahip bir ordu müfettişinin emir ve talimatlarına riayet edeceğine inanmıştı. Nutuk'tan anlaşıldığına göre bunda da yanılmamıştı. Onun deyimiyle kendisini İstanbul'dan uzaklaştırmak isteyen Hükümet, ona geniş yetkileri vermekten kaçınmamıştı (Atatürk 2000: 6-7).

İdarecilerin yetersizlikleri nedeniyle devletin içinde bulunduğu durumun milletin yok olması anlamına geldiğine inanan Mustafa Kemal Paşa, Anadolu merkezli “ana yurttta” yeni bir Türk devletinin kurulmasına karar vermişti. Bunun için, silah arkadaşlarıyla birlikte yılmadan, canları pahasına İtilaf Devletleri ve uzantıları tarafından işgal edilen ve bölünmeye çalışılan vatan topraklarını kurtarmak için yola çıkmışlardı. O, yukarıda belirtilen mevcut kurtuluş çarelerinin hiçbirini uygun görmemişti. Çünkü ona göre bu kararların dayandığı bütün deliller ve mantıklar çürüktü. Osmanlı Devleti'nin temelleri çökmüş, ömrü bitmiş, toprakları tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türkün barındığı “ata yurdu”

kalmıştı. O da İtilaf Devletlerince bölünmeye çalışılmaktaydı. Osmanlı Devleti, Padişah, Halife, Hükûmet ise anlamını yitirmiş boş sözlerden ibaretti (Atatürk 2000: 8-9). Mustafa Kemal Paşa, *“o halde ciddi ve gerçek karar ne olabilirdi”* sorusunu yöneltmiş ve kendi kararını ortaya koymuştur: (Atatürk 2000: 8-9) *“Efendiler bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da hâkimiyet-i milliyeye müstenit, bilakaydüşart müstakil yeni bir Türk Devleti tesis etmek!”*

Mustafa Kemal Paşa, daha İstanbul'dan ayrılmadan önce düşündüğü ve Samsun'da Anadolu'ya ayak basar basmaz tatbikatına başladığı kararın bu olduğunu belirtmiştir. O, Türk milletinin esaret altında ölü gibi yaşamaktansa *“ya istiklal ya ölüm”* anlayışıyla hareket edip şerefli bir şekilde kalmasının daha iyi olacağını düşünmüştür (Atatürk 2000: 9). Millî iradeye dayanan tam bağımsız yeni bir devlet kurma arzusuyla hareket eden Mustafa Kemal Paşa, Osmanlı Devleti'ni, Padişahı ve Hilafeti devam ettirmeyi, Türk milletine en büyük kötülük saymıştır. Dolayısıyla Osmanlı Devleti'ne, Padişaha ve Hilafete karşı yapılacak ihtilalde Türk milleti ve ordusunun ayaklandırılması gerektiğine inanmıştır. Bu önemli kararı daha ilk günden açıklamanın zorluklarının başlangıçta görüleceğinden, uygulamayı birtakım safhalara ayırmak, olayların akışından yararlanarak milletin duygu ve düşüncelerini hazırlamak ve adım adım ilerleyerek hedefe ulaşmayı seçmiştir. Milletten vicdanında ve geleceğinde hissettiği büyük gelişme kabiliyetini millî bir sır gibi taşıyarak, bütün topluma uygulamak mecburiyetinde kaldığını belirtmiştir (Atatürk 2000: 11).

Mustafa Kemal Paşa, Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleriyle Millî Mücadeleyi yaymış ve kuvvetlendirmişti. Öyle ki İstanbul Hükümeti dahi Anadolu Hareketini tanımak zorunda kalmıştı. Ali Rıza Paşa Hükümetinin temsilcileri, Mustafa Kemal Başkanlığındaki Temsil Heyetiyle Amasya'da görüşmeler yapmıştı. Bu görüşmelerle Temsil Heyeti ve Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinin varlığı resmen İstanbul Hükümetince tanınmıştı (Atatürk 2000: 162-165).

16 Mart 1920’de İtilaf Devletleri, İstanbul’u resmen işgal etmişti. Bu gelişme Mustafa Kemal Paşa’nın devlet kuruculuğu için önemli kırılmalardan biriydi. Çünkü İtilaf Devletlerinin işgali, Türk milletinin Anadolu’ya dayanan tam bağımsız yeni bir devlet kurma hakkını doğurmuştu. Mustafa Kemal Paşa, işgalle birlikte yedi yüz yıllık Osmanlı Devleti’nin hâkimiyetine resmen son verildiğini belirtmişti. Bu nedenle millete hitaben yayınladığı beyannamede Türk milletini, yaşama ve bağımsız kalma hakkını ve geleceğini savunmaya çağırıyordu (Atatürk 2000: 280). Ankara’da ise 23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılmasını sağlamıştı. Bu son gelişme Anadolu merkezli yeni bir devletin ve Mustafa Kemal Paşa’nın devlet kuruculuğu adına hayati bir adımdı. Mustafa Kemal Paşa, Meclis’in ilk günlerinde yeni bir devlet kurma adına önemli bir takdir sunmuştur. Meclis tarafından kabul edilen takrire göre:

1.Hükümet kurmak zorunludur.

2.Geçici bir hükümet başkanı seçmek veya Padişaha bir vekil tanımak mümkün değildir.

3.Meclis’te yoğunlaşan millî iradenin, doğrudan doğruya vatanın mukadderatına el koymuş olduğunu kabul etmek temel ilkedir. TBMM’nin üstünde bir güç yoktur.

4.TBMM yasama ve yürütme yetkilerini üzerinde toplar.

Meclis Başkanı aynı zamanda Temsil Heyetinin de reisidir. Önergede bir de not vardı: Padişah ve Halife, baskı ve zorlamadan kurtulduğu zaman Meclisin düzenleyeceği kanuni esaslar çerçevesinde durumunu alır. Mustafa Kemal Paşa bu ilkelere dayanan hükümetin niteliğinin kolayca anlaşılacağını ifade etmiştir: (Atatürk 2000: 293) *“Böyle bir hükümet, hakimiyet-i millîye esasına müstenit, halk hükümetidir. Cümhuriyettir.”*

Mustafa Kemal Paşa, Meclis Başkanlığıyla fiilen yeni bir devleti kurmuş ve başkanlığına geçmiştir. O da eski Türk devlet kurucuları gibi ilk olarak otoritesini sağlamlaştırmıştı. TBMM’ye karşı sözle bile olsa her türlü itiraz, isyan ağır şekilde cezalandırılması kararı alınmıştı. Bunun için 29 Nisan 1920’de Hıyanet-i Vataniye Kanunu,

sonraki aylarda ise İstiklal Mahkemeleri kurulmuştu (Atatürk 2000: 295-296).

Mustafa Kemal Paşa başkanlığında kurulan TBMM Hükümeti, yeni anayasasını da kabul etmişti. Teşkilat-ı Esasiye olarak kabul edilen Anayasanın ilk maddesinde hâkimiyetin kayıtsız şartsız millete ait olduğu ifade edilmiştir. Aynı maddenin devamında yönetim şekli halkın mukadderatını bizzat ve fiili olarak yönetmesine dayanır denilmekteydi (Atatürk 2000: 375-376). Ardından millet egemenliğinin önünde en büyük engel görülen Saltanat kaldırılmıştır. Böylece Türk milleti Milli Mücadele sürecinde zor kullanarak hâkimiyetini eline almıştı. Şimdi ise bu hâkimiyeti yeniden Padişah'a devretmek yerine, 1 Kasım 1922'de Saltanatı kaldırmayı tercih etmişti (Atatürk 2000: 459).

Saltanat kaldırıldıktan sonra, dünya devletleriyle eşit şartlarda Lozan Antlaşması imzalanmıştı. Böylece yeni Türkiye Devleti, uluslararası alanda tanınmıştı. Kısa süre sonra ise yeni devletin başkenti Ankara olarak kabul edilmişti (Atatürk 2000: 529). Devlet Başkanı Mustafa Kemal Paşa, zamanının geldiğine inandığı Cumhuriyeti de ilan etme adımını atmıştı. Bunu sağlama adına kısa süre önce güvendiği birkaç arkadaşıyla hasbihal etmiş, ardından planlı bir şekilde çıkardığı hükümet krizinden faydalanarak Meclise Anayasa değişikliği önerisiyle Cumhuriyet rejimini tavsiye etmişti. Meclis, gerçekte zaten tatbik edilmekte olan Cumhuriyeti kabul etmişti (Atatürk 2000: 530-540). Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanlığına ise Mustafa Kemal Paşa müttefikken seçilmiştir (Atatürk 2000: 540).

Eski Türk devlet anlayışında yeniliklere açıklık önemli bir prensipti. Kutadgu Bilig'de devletin nasıl olması gerektiğini Ay Toldı, Hükümdara anlatırken şunları da ifade etmiştir: (Kutadgu Bilig 1994: 60)

“Bütün eskimiş şeyler yıpranmış olur; yıpranmış şeylere tahammül etmek insana sıkıntı ve tiksinti verir.

Yeni şey varken, eskiye ne lüzum var; güzel şey varken, kötüye ne lüzum var...”

Türk milletinin yeni devleti Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu devlet başkanı olan Mustafa Kemal Paşa da ikinci safhada devrimler yoluyla ülkeyi eski Türk devlet anlayışına uygun olarak modernleştirmeye çalışmıştır. Devrimlerde tek bir temel görüşe dayanmıştır. Ona göre bu görüş şudur: Türk Milletini medenî dünyada, layık olduğu yere yükseltmek, Türkiye Cumhuriyetini sarsılmaz temeller üzerinde her gün daha çok güçlendirmek. Bunun için de istibdat fikrini öldürmek (Atatürk 2000: 596). Bu meyanda ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin idarî mekanizmasına önemli bir tehdit olarak gördüğü Hilafetin 3 Mart 1924'te TBMM'de kaldırılmasına öncülük etmiştir. Yine aynı gün eğitimde çok başlılığa son verilmiş ve millî eğitime geçilmişti (Atatürk 2000: 566). Mustafa Kemal Paşa, Şapka Kanunu ile Türk milletinin, medeni toplumlardan zihniyet bakımından ayrı olmadığını ispatlanmaya çalışıldığını belirtmiştir. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla Türk milletinin artık hurafelere inanan, ilkel bir kavim olmadığını gösterildiğini ifade etmiştir (Atatürk 2000: 595).

Eski Türkler kadın erkek eşitliğini yaşamakta (Gökalp 1997: 144), kadın, erkeğin eşi ve tamamlayıcısı durumundaydı (Gökalp 1991: 101). Eski milletler arasında hiçbir Millet Türkler ölçüsünde kadın cinsine hak tanımamışlar ve saygılı olmamışlardı (Gökalp 1997: 146). Mustafa Kemal Paşa'nın, en önemli girişimlerinden biri de eski Türklerde olduğu gibi kadının hak ettiği yere getirilmesiydi. Kadının toplum hayatında erkekle eşitliğinin önünü açan Medeni Kanunun bu amaçla kabul edildiğini belirtmiştir. Böylece Eski Türk devlet anlayışında önemli bir konumda olan kadın, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde hak ettiği yeri almıştı. Zira bu kanunla kadın hak ve hürriyetleri sağlanmış ve aile hayatı sağlamlaştırmıştı (Atatürk 2000: 596).

2.3. Devlet Yönetiminde Siyasî İlkeler

Eski Türklerden beri devlet başkanlarının en önemli görevlerinden biri Türkçe konuşan ve Türk soyundan gelen bütün unsurları bir devlet çatısı altında toplamaktı. Bunu genellikle silah gücüyle yapmaktaydılar (Koca 2000: 78). Sadece Türkleri değil, yabancı soydan gelenleri de bir devlet çatısı altına toplamayı gaye edinmişlerdi. Zira onlar daima dünya hâkimiyeti amacı gütmüşlerdi (Koca 2000: 79).

Mustafa Kemal Paşa, Türk devlet anlayışındaki dünyadaki bütün Türkleri bir çatı altında birleştirmek veya tüm cihana hâkim olmak gibi amaçlar yerine Anadolu merkezinde kendi kaynaklarıyla ve medeni dünyayla dostluk içerisinde yaşamayı tercih etmiştir. Ona göre, Batı'da ve Doğu'da, farklı karakterlere, kültürlere ve ülkelere sahip biri birinden farklı unsurları tek sınır içinde toplayan bir devletin iç ve dış teşkilâtı, temelsiz ve çürük olmaktadır. Böyle bir devletin iç teşkilâtı ve siyasî ilkesi millî olamaz. Osmanlı Devleti'nin siyaseti de millî değil, belirsiz ve kararsızdı. Bütün Türkleri veya Müslümanları tek bir çatı altında birleştirmek yani Panturanizm ve Panislamizm fikirleri de tarihte hiçbir zaman tatbik edilememiştir. Yine bütün insanları kardeşlik ve eşitlik içinde birleştirerek insancı bir devlet kurmanın da kendine göre şartları vardır. Mustafa Kemal Paşa, açıklık ve uygulama imkânı gördüğü siyasî ilkenin: Millî siyaset olduğunu belirtmiştir. Ona göre tarih, ilim akıl ve mantık bunu ifade etmektedir. Milletin güçlü, mutlu ve istikrarlı yaşayabilmesi için, devletin tamamen millî bir siyaset izlemesi, bu siyasetin iç teşkilata tam olarak uyması ve dayanması gerekmektedir. Mustafa Kemal Paşa'ya göre millî siyaset şu anlama gelmektedir: Millî sınırlar içinde, her şeyden önce kendi kuvvetine dayanılarak varlığını korunarak millet ve memleketin gerçek saadet ve refahına çalışmak. Genellikle milleti uzun arzular peşinde yorarak zarara sokmamak. Dünyadan, medenî, insanî ve karşılıklı dostluk beklemektir (Atatürk 2000: 290-292).

Mustafa Kemal Paşa, Hilafetin kaldırılması sürecinde de o ana kadar Türk idarecilerde bulunan cihan hâkimiyeti mefkûresi

düşüncesinin terk edilmesi gerektiğini savunmuştu. Nutuk'ta buna dair düşüncelerini aktarırken şunları ifade etmiştir: (Atatürk 2000: 473)

“Millete, şunu da ihtar ettim ki, kendimizi, cihanın hâkimi zannetmek gafleti, artık devam etmemelidir. Hakikî mevkiimizi, dünyanın vaziyetini tanımamaktaki gafletle, gafillere uymakla milletimizi, sürüklediğimiz felâketler yetişir! Bile bile aynı faciayı devam ettiremeyiz!

Mustafa Kemal Paşa, millet hâkimiyetinin en önemli tezahürünün Cumhuriyet sistemi olduğuna inanmıştır. Ona göre Türk milletinin ve kendisinin en önemli eseri Cumhuriyeti ilan etmektir. Cumhuriyet rejimi Türk milletini dünya devletleri arasında layık olduğu yere taşıyacaktı (Atatürk 2000: 540-541).

2.4. Nutuk'ta Devletin Temelleri

Türkler için devlet tanımı şöyledir: (Koca 2000: 60) Devlet, bir topluluğun (halk) belirli bir toprak parçası (ülke) üzerinde hâkimiyet haklarını hiçbir sınırlama olmaksızın kullanmak suretiyle kurduğu ve geliştirdiği siyasî, sosyal ve hukukî teşkilâttir. Nutuk'ta devletin kurulmasını sağlayan en önemli unsurlar ise Türk milleti ve ordusu olmuştur. Öyle ki bunlar eski Türk anlayışındaki gibi adeta ordu-millet şeklinde birleşmişti.

2.4.1. Millet ve Meclis

Türklerde devletin dayandığı ilk kavram millettir. Devlet, ancak milletin varlığıyla yaşatılabilirdi (Kafesoğlu 1999: 248, Koca 2000: 60-61). Türklerde millet, devlet ve kağandan önce gelmekteydi (Ögel 1988: 435-436). Türk kağanları, devlete ait işlerde kararları tek başına alamazlardı. Siyasî, askerî, ekonomik, sosyal ve kültürel konularda meselelerin görüşüldüğü, karara bağlandığı toy, kengeş, ternek, kurultay gibi isimlerle anılan meclisler vardı. En üst devlet meclisine kağan başkanlık etmekteydi. Kağan'ın olmadığı zamanlarda Meclis devlet danışmanlarının başkanlığında toplanırdı (Kafesoğlu 1999: 259-263, Koca 2000: 81).

Eski Türklerde olduğu gibi Nutuk'tan anlaşıldığına göre yeni devletin ve Milli Mücadele'nin temeli de millettir. Mustafa Kemal Paşa, 7 Temmuz 1919'da yayınladığı bildirimde ordunun millî iradenin hizmetinde olduğunu ilan etmişti. Bağımsızlığın korunması için kurulmuş ve teşkilatlanmış olan millî kuvvetlere hiçbir şekilde müdahale ve saldırıda bulunulamayacağını, devletin ve milletin geleceğinde millî iradenin hâkim olduğunu belirttikten sonra ordunun, millî iradeye bağlı ve onun hizmetinde bulunduğunu ifade etmiştir. Milli Mücadele'yi ordu müfettişi olarak yöneten Mustafa Kemal Paşa, 8/9 Temmuz gecesi, Erzurum Kongresi öncesinde resmî görevinin yanı sıra askerlik vazifesinden de ayrılmak zorunda kalmıştı. Mustafa Kemal Paşa, o tarihten sonra resmî sıfat ve yetkilerinden sıyrılmış olarak yalnız Türk milletinin sevgi ve fedakârlığına güvenerek ve onun tükenmez kudret kaynağından güç alarak vicdanî görevine devam ettiğini belirtmiştir (Atatürk 2000: 32).

Mustafa Kemal Paşa, sine-i millete döndükten sonra mücadelesine daha şevkle devam etmiştir. Mücadelenin millete mal edilmesi noktasında, önemli adımlarından biri olan Erzurum Kongresine başkan seçilmiştir. Böylece mücadelenin önderliğindeki rolü sivil olarak devam etmiştir. Onun başkanlığında Erzurum'da alınan kararlarda millî sınırlar içerisinde vatanın bütün olduğu, Osmanlı Hükümetinin dağılması halinde milletin kendisini topyekûn savunacağı, manda ve himayenin kabul edilmeyeceği, vatani koruma ve bağımsızlığı sağlamak adına geçici bir hükümet kurulabileceği ifade edilmiştir. Alınan önemli kararlardan biri ise millî kuvvetleri etkin, millî iradeyi hâkim kılmaktır. Kongre kararı gereğince bir de Temsil Heyeti oluşturulmuştu. Mustafa Kemal Paşa başkanlığındaki bu heyet Meclis açılana kadar hükümet görevini yürütmüştü (Atatürk 2000: 44).

Mücadelenin millete mal edilmesinde önemli bir aşama kuşkusuz Sivas Kongresi idi. Mustafa Kemal Paşa, vatanın değişik yerlerinden gelen temsilcilerden oluşan Sivas Kongresine de başkan seçilmişti. 11 Eylül 1919'da tamamlanan kongrede alınan

kararlarla Milli Mücadele vatanın tamamına mal edilmiştir. Kongrede, Hükümeti kontrol edecek Meclisin yeniden açılması yönünde karar alınmıştı (Atatürk 2000: 130). Kuşkusuz bu son husus millet iradesinin etkinleştirilmesi adına çok değerli idi. Damat Ferit Hükümetinin istifasından sonra kurulan Ali Rıza Paşa Hükümeti ile yapılan Amasya Görüşmelerinde de millî iradenin kalpgâhı Meclis'in yeniden açılması kabul ettirilmişti (Atatürk 2000: 162-165).

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'nin millete mal edilmesinde başarılı sonuçlar alındığını görmüştür. Osmanlı Mebusan Meclisine gitmek üzere Ankara'ya gelmiş bulunan mebuslarla görüşmesinde bu yönde önemli bir adım daha atmıştır. Mebuslara milleti ve devleti yıkıma götürecek derecede tehlikeli anlar yaşandığını belirtmiştir. Böyle anlarda, kaderini doğrudan eline almakta gaflet gösteren milletlerin, geleceklerinin karanlık ve felâketlerle dolu olduğunu hatırlatmıştır. Türk milletinin, bu gerçeği anlamaya başladığı için kurtuluş ümidi vadeden her samimi işe koştuğunu belirtmiştir. Ancak, bir toplumun, uzun yüzyılların uyuşturucu yönetim ve terbiyesinin etkisinden bir günde, bir yılda kurtulup serbest kalabileceğini düşünmenin doğru olamayacağını söylemiştir. Mustafa Kemal Paşa mebuslara, ellerinden geldiği kadar, bağlı buldukları millete ışık tutup yol göstermelerini istemiştir (Atatürk 2000: 240). Millet artık kurtuluş istediğini belirtmiş, Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarından yola çıkarak hazırladığı Misak-ı Millî maddelerini mebuslara vermiştir (Atatürk 2000: 240).

Mebusan Meclisinde Misak-ı Millî kararlarının kabul edilmesinin ardından İtilaf Devletleri ilk olarak 9 Mart'ta Türk Ocakları binasını basmışlardı. Şüphesiz Türk Ocaklarının hedef alınmasının en önemli sebebi, düşüncesini Türk tarihinin derinliklerinden alan bu kurumun mensuplarının Milli Mücadelenin itici gücü olmalarıydı. Türk Ocaklarının ardından 16 Mart'ta İstanbul'u resmen işgal etmişler, Türk milletinin temsil makamı olan Meclis'i basmışlar, bazı milletvekillerini tutuklamışlardı. Mustafa Kemal Paşa, ileri

görüŖlü bir lider olarak zaten böyle bir gelişmeyi öngörmüŖtü. Ulusal ve uluslararası alanda olayı Ŗiddetle protesto ettikten sonra aldığı etkili tedbirler ve yaptığı hazırlıklar neticesinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'yi toplamayı başarmıştır (Atatürk 2000: 273-289). Bu tarihten sonra ise Milli Mücadele'nin karargahı, milletin kalbi Ankara'da açılan TBMM olmuŖtur. İlk alınan kararlardan birinde Meclis'te yoğunlaşan millî iradenin, doğrudan vatanın geleceğine el koyması, temel ilke olarak kabul edilmiş ve TBMM'nin üstünde hiçbir gücün bulunmadığı vurgulanmıştır. Yasama ve yürütme yetkileri de milletin temsil makamı TBMM'ye verilmiştir (Atatürk 2000: 293).

Mustafa Kemal PaŖa, mücadeleyi başından beri dayandırdığı millet ve onun yeni temsil makamı TBMM'yi ziyadesiyle önemsemiŖtir. Zira ona göre devlet yönetiminde asıl olan millettir. Millet de genel iradesi, Mecliste kendini göstermektedir. Bu gerçek her yerde böyledir (Atatürk 2000: 437). TBMM'nin yanı sıra Meclis kürsüsüne de çok önem vermiştir. Nutuk'ta bir ifadesinde kürsüyü, milletin Kâbe'si olarak tanımlamıştır (Atatürk 2000: 437). Mustafa Kemal PaŖa önderliğinde kabul edilen ilk Anayasada da millet egemenliği ön plana çıkarılmıştı. Hakimiyetin kayıtsız Ŗartsız millete ait olduğu, yönetim Ŗeklinin ise halkın mukadderatını bizzat ve fiili olarak yönetmesine dayandığı vurgulanmıştır (Atatürk 2000: 375-376).

Mustafa Kemal PaŖa'nın Milli Mücadelenin başından beri, milletine ve temsil makamları olan kongrelere ve meclislere dayandırmasının en önemli sebebi derin tarih bilgisinden ileri gelmektedir. İyi yönlendirilmesi halinde Türk milletinin tarihte ziyadesiyle yaptığı gibi o zorlu yılların üstesinden gelebileceğine yürekte inanmıştı. Bu nedenle birçok devlet idarecisinin kurtuluşun yabancı devletlere sığınmakla sağlanabileceğini düşündüğü o zorlu süreçte mensubu olduğu asil Türk milletine Milli Mücadele'nin en başından itibaren güvenmişti. Mustafa Kemal PaŖa'nın da Nutuk'ta ifade ettiğı gibi Türk milleti, onu bir kez daha

haklı, kendisine güvenmeyen ve yabancı devletlerin himayelerini arzulayanları ise boşa çıkarmıştı (Atatürk 2000: 540-541).

2.4.2. Ordu

Türklerde askerliğe özel bir meslek gözüyle bakılmazdı. Diğer devletlerin aksine, Türk ordusunda askerler ücretli olmayıp, daimi ve daha çok süvarilerden oluşmaktaydı (Kafesoğlu 1999: 282). Şahsını, ailesini ve malını korumak isteyen herkes asker gibi kendisini yetiştirmektedir (Koca 2000: 88). Bu nedenle Türklerde ordu millet anlayışı yerleşmişti (Kafesoğlu 1999: 283). Sağlam temellere dayanan askerî teşkilatın başkumandanı devlet başkanıydı (Koca 2000: 88). Türk kağanı, savaşlarda ordunun başında bulunur ve orduya bizzat komuta ederdi (Koca 2000: 89). Türk ordusu belirli sayılardaki birliklerden meydana gelmekteydi. En büyük birlik 10.000 kişiden oluşan tümen idi. Tümenler 1.000'li, 100'lü, 10'lu olmak üzere alt kademelere ayrılmaktaydı. Birliklerin başında ise tümen başı, bin başı, yüz başı, on başı gibi unvanlarda komutanlar bulunmaktaydı. İlk defa Hun Hükümdarı Mete (M.Ö.209-174) zamanında görülen bu teşkilat, küçük değişikliklerle bütün Türk devletlerinde varlığını korumuştur (Kafesoğlu 1999: 282, Koca 2000: 89).

Eski Türklerdeki ordu millet anlayışı, Nutuk'ta açıkça görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa, savaşı sadece iki ordunun değil, iki milletin bütün varlıklarıyla maddi ve manevi kuvvetleriyle birbiriyle karşı karşıya gelmesi olarak görmekteydi. Bunun için, bütün milletin cephede bulunan ordu kadar duygu, düşünce ve hareket bakımından savaşla ilgilenmesi gerektiğine inanmıştı. Ona göre, yalnız düşman karşısında bulunanlar değil köyünde, evinde, tarlasında bulunan herkes, milletin her bireyi savaşan asker gibi kendini görevli sayarak mücadeleye katılmalıdır. Bu şekilde davranmayan milletler, savaş ve muharebeyi gerçekten göze almış ve kazanabileceklerine inanmış sayılmazlardı (Atatürk 2000: 412-413).

Mustafa Kemal Paşa, eski Türk yöneticilerinin yaptığı gibi mücadeleyi milletin yanı sıra orduya dayandırmıştır. Oysaki Milli Mücadeleye başlarken Türk ordusunun durumu oldukça kötü idi. Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanır imzalanmaz birliklerin çoğunun erleri terhis edilmiş, silah ve cephanesi elinden alınmış, savaş gücü yok edilmişti (Atatürk 2000: 5-6). Buna rağmen Mustafa Kemal Paşa, kendisinin de mensubu olmakla gurur duyduğu Türk ordusuna çok güvenmişti. Türk ordusunun iyi idare edilmesi halinde çok önemli vazifeleri başarıyla yerine getirebileceğinden emindi. O Nutuk'ta Türk ordusuna olan güvenini şu ifadelerle belirtmiştir: (Atatürk 2000: 329) *“Türk ordusu, o cevherde bir ordudur. Yeterki ona kumanda edenler, kumanda edebilmek evsafını haiz bulunsun!*

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'ye başlarken ilk olarak Türk ordusuyla temas kurmuştur. Komutanlara, silahları bırakmamalarını, askerleri terhis etmemelerini, aksine orduyu kuvvetlendirmelerini bildirmiştir (Atatürk 2000: 14). Anadolu'ya geçeli bir ay olmasına karşın bütün ordu birlikleriyle temas kurmuş, bağlantı sağlamış, milleti mümkün olabildiği kadarıyla aydınlatarak bilinçli ve uyanık hale getirmişti. Bunun üzerine 8 Haziran 1919'da Harbiye Nazırı tarafından Mustafa Kemal Paşa İstanbul'a geri çağırılmıştı. Fakat O, emri yerine getirmemiş, millî teşkilatlanmayı hızlandırmıştır. Faaliyetlerini biran önce şahsi olmaktan çıkarıp, bütün milletin birlik ve dayanışmasını sağlayacak ve temsil edecek bir heyet adına yapılması gerekliliğine inanmıştı (Atatürk 2000: 20). Bu doğrultuda ileri gelen silah arkadaşlarıyla birlikte 21/22 Haziran 1919'da Amasya Genelgesini hazırlamıştır. Mücadeleyi orduya dayandırma noktasındaki bu önemli genelgede vatanın bütünlüğü ve milletin bağımsızlığının tehlikede olduğu hatırlatılmış, İstanbul Hükümetinin üzerine düşen görevi yerine getiremediği belirtilmiş, milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararının kurtaracağı vurgulanmıştı. Mücadelenin millete dayandırılması için de Erzurum ve Sivas Kongrelerinin toplanacağı belirtilmişti (Atatürk 2000: 21).

Mustafa Kemal Paşa'nın mücadeleyi orduya dayandırma düşüncesi başka zamanlarda da tezahür etmiştir. Bunlardan biri Meclis-i Mebusanın nerede açılacağına dair kararın alınması sürecinde yaşanmıştı. Kararın tek başına alınıp milletvekillerine uyguladmanın tehlikeli olacağını düşünen Mustafa Kemal Paşa, 29 Ekim'de 15., 20., 12. ve 3. Kolordu Kumandanlarını Sivas'a çağırmişti. 16 Kasım 1919-29 Kasım 1919 tarihleri arasında Komutanlar Toplantısı olarak anılacak görüşmelerde, Mustafa Kemal Paşa'nın görüşünün aksine Meclisin İstanbul'da açılması kararı alınmıştı (Atatürk 2000: 181-183). Mustafa Kemal Paşa, Türk devlet anlayışı gereği toplantı kararını kabul edip uygulamıştı.

Mustafa Kemal Paşa, ülkede bulunan düşmanların, ancak askerî vasıtalarla vatan topraklarından atılabileceğine inanmıştır. Düşmanların vatandan atılmadığı takdirde diplomasi alanında ümide kapılmanın doğru olmadığını düşünmüştür. Bu nedenle Sakarya Zaferi sonrasında, diplomatik girişimleri şeklen yaparken Büyük Taarruz için askerî hazırlıklar yoğunlaşmıştı (Atatürk 2000: 429).

Türk ordusunun gücünün farkında olmasından dolayı bir kişinin veya kişilerin o güce dayanması halinde çok önemli değişiklikler yapmaya muktedir olabileceklerini yakından bilmekteydi. Zira kısa süre öncesinde kendisi Türk ordusuna ve milletine dayanarak yeni bir devlet kurmayı başarmıştı. 1924 yılının sonlarında ordu kumandanı ve aynı zamanda mebus olan Karabekir ve Ali Fuat Paşaların kendisine karşı komplo kurduğuna inanmıştı. Bunun üzerine hemen harekete geçmiş ve çıkarılan bir yasayla askerlik veya mebusluk vazifelerinden birinin yürütülebilmesi sağlanmıştı. Bunun üzerine Paşalar, mebusluğu seçerek ordu kumandanlığı görevlerinden ayrılmak zorunda kalmışlardı. Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'unda böylece rakiplerinin önemli bir komplosunu bozduğunu ifade etmişti (Atatürk 2000: 566-574).

2.4.3. Vatan Toprağı

Devletin temel unsurlarından biri de vatanıdır. Türk yöneticileri vatan toprağını korumayı kendilerine başlıca görev saymışlardır. Mete Han'ın M.Ö. Tung-hu'larla girdiği mücadeleden anlaşılacağı gibi dünyada pek çok toplum, devlet fikrinden habersiz olduğu bir zamanda Türkler, sağlam, köklü ve gelişmiş bir devlet fikrine ulaşmışlardır. Onlara göre devletin temeli olan toprak her ne olursa olsun savaşmadan terk edilemezdi (Koca 2000: 64). Türklere göre devlet ve milletin toprağını meydana getiren “yerler ile sular” kutsaldır (Ögel 1988: 415) Eski Türkler, ancak hür ve bağımsız yaşayabildiği toprağı vatan saymaktaydı. Aksi takdirde mevcut araziye kolayca terk edebilirdi (Kafesoğlu 1999: 236).

Devletin temellerinden biri olan vatan toprağı vurgusu Nutuk'ta defalarca görülmektedir. Her şeyden önce Mustafa Kemal Paşa'ya göre Milli Mücadelenin amacı: Vatanın bütünlüğünü, devlet ve milletin bağımsızlığını sağlamaktır (Atatürk 2000: 221). Sakarya Savaşının ilk zamanlarında düşman karşısında yenilgiler alınınca Mustafa Kemal Paşa, Türkler için vatan toprağının ne olduğunu ve ancak ne zaman terk edilebileceğini ortaya koyan şu abidevi emri vermişti: (Atatürk 2000: 412).

“Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafa vardır. O sath bütün vatanıdır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanyla ıslanmadıkça, terk olunamaz. Onun için küçük, büyük her cüz-i tam ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki cüz-i tamın çekilmeye mecbur olduğunu gören cüz-i tamlar, ona tâbi olamaz. Bulunduğu mevzide nihayete kadar sebat ve mukavemete mecburdur.”

2.4.4. Hâkimiyet

Devletin temellerinden biri de hâkimiyettir. İki şekilde kendini göstermektedir. İlki iç hâkimiyettir. Devlet, sahip olduğu topraklarda yaşayan millet üzerinde hukukî bakımdan emretme hakkını kullanabilmelidir. Millet de devletin yönetme hakkına sahip olmalıdır (Koca 2000: 64). Hâkimiyetin ikinci özelliğı ise tam bağımsızlıktır. Türkler, öteden beri bağımsızlıklarına düşkün bir

millettir. Bağımsızlık onlar için varlıklarının temel şartıdır. Hür iseler kendilerini var, değillerse ölü hissetmekteydiler (Koca 2000: 64-65). Türklerde bağımsızlığın devamlılığı inancı Orhun Yazıtlarında şöyle ifade edilmiştir: (Ergin, 1970: 8, 22)

“Türk, Oğuz beyleri, milleti, işit: Üstte gök basmasa, altta yer delinmezse, Türk milleti, ilini töreni kim bozabilecekti...”

Türk devletlerindeki tam bağımsızlık, Nutuk'ta zaten mücadelenin en önemli sebebi olarak gösterilmişti. Mustafa Kemal Paşa, Türk milletinin kutsal ve meşru hakkı olan tam bağımsızlığına hangi devlet tarafından saldırıda bulunursa, gücü ve adı gözetilmeden Türklerin silahlı hedefi olacağını belirtmiştir (Atatürk 2000: 203).

Mustafa Kemal Paşa, bağımsızlığın kaybedilmesiyle bir milletin ölmüş olacağına dair inancını ise daha mücadeleye başlarken vurgulamıştı. Türkler için hâkimiyetin elden gitmesinin, başka devlet veya devletlerin bayraklarının gölgesinde yaşamanın ölmekten daha kötü olduğunu belirtmişti (Atatürk 2000: 8-9). Samsun'a ayak bastığında memleketin içinde bulunduğu zor durumdan kurtularak tam bağımsızlığa *“ya istiklal ya ölüm”* yoluyla ulaşılabileceğine karar verdiğini belirtmişti. Nutuk'ta Türk devlet anlayışının özünü oluşturan bu kararın dayandığı en güçlü mantık ve muhakemeyi şöyle ifade etmişti: (Atatürk 2000: 9)

“Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas ancak istiklâl-i tamme malikiyetle temin olunabilir. Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklâlden mahrum bir millet, beşeriyet-i mütemeddine muvacehesinde uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye kesb-i liyakat edemez.

Ecnebi bir devletin himaye ve sahabetini kabul etmek insanlık evsafından mahrumiyeti, aczü meskeneti itiraftan başka bir şey değildir. Filhakika bu derekeye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir ecnebi efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Hâlbuki Türkün haysiyeti ve izzet-i nefis ve kaabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır!

Binaenaleyh, ya istiklal ya ölüm!

İşte halâs-ı hakikî isteyenlerin parolası bu olacaktı.

Bir an için, bu kararın tatbikatında adem-i muvaffakiyete duçar olunacağını farz edelim.! Ne olacaktı? Esaret!

Peki Efendim. Diğer kararlara mutavaat halinde netice bunun aynı değil miydi!..”

Mustafa Kemal Paşa'ya göre bağımsızlığı için ölümü göze alan millet, insanlık haysiyet ve şerefine gereği olan bütün fedakârlığı yapmakla teselli olurdu. Buna karşın esaret zincirini kendi eliyle boynuna geçiren *“miskin, haysiyetsiz bir millete”* nazaran dost ve düşman gözündeki yeri başkadır (Atatürk 2000: 10).

Nutuk'ta Mustafa Kemal Paşa'nın Türk milletinin tam bağımsızlığına dair aynı yaklaşımına, Sivas Kongresi sırasında Kafkasya'da incelemelerde bulunmak amacıyla ABD tarafından gönderilen bir heyetin başkanı General Harbord'la görüşmesinde de rastlanmaktadır. 22 Eylül tarihli görüşmede General, büyük fedakârlıklara rağmen mücadelenin başarısız olması halinde ne yapacaklarını sorduğunda Mustafa Kemal Paşa şu cevabı vermişti: (Atatürk 2000: 115)

“Bir millet mevcudiyet ve istiklâlini temin için kabil-i tasavvur olan teşebbüsât ve fedakârlığı yaptıktan sonra muvaffak olur. Ya muvaffak olamazsa demek, o milletin ölmüş olduğuna hükmetmek demektir. Binaenaleyh millet, berhayat oldukça ve teşebbüsât-ı fedakâranesine devam eyledikçe adem-i muvaffakiyet mevzuubahs olamaz.”

Mustafa Kemal Paşa, bağımsızlığın kaynağının güç yoluyla elde edildiğini düşünmekteydi. Milli Mücadele ile milletin hâkimiyetini yeniden eline aldığı belirtmişti. Saltanatın kaldırılarak hâkimiyetin tam anlamıyla millete geçmesi sürecinde Şeriye Encümenindeki itirazlara önündeki sıraya çıkarak şöyle tepki göstermişti: (Atatürk 2000: 459)

“... Hakimiyet ve saltanat hiç kimse tarafından hiç kimseye ilim icabıdır diye; müzakere ile, münakaşa ile verilmez. Hâkimiyet, saltanat, kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanoğulları, zorla Türk milletinin hâkimiyet ve saltanatına, vaziyyet olmuşlardı; bu

tasallutlarını altı asırdan beri idame eylemişlerdi. Şimdi de Türk milleti bu mütevacizlerin hadlerini ihtar ederek, hâkimiyet ve saltanatını isyan ederek kendi eline, bilfiil almış bulunuyor. Bu emr-i vakidir. Mevzu-i bahs olan; millete saltanatını, hakimiyetini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız? Meselesi değildir. Mesele zaten emr-i vaki olmuş bir hakikati ifadedden ibarettir. Bu, behemehâl, olacaktır. Burada içtima edenler, Meclis ve herkes meseleyi tabîî görürse, fikrimce muvafık olur. Aksi takdirde, yine hakikat usulü dairesinde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir.”

Mustafa Kemal Paşa, meselenin ilmi yönünü de anlatmıştır. Bunun üzerine Encümen üyeleri aydınlandıklarını belirtmişlerdi. Neticede Meclis tarafından 1 Kasım 1922’de müttefikken Saltanat kaldırılmıştı (Atatürk 2000: 459).

2.4.5. Teşkilat

Türklerde devlet anlayışının temellerinden biri de teşkilattır. Teşkilat fikrinin doğup gelişmesi milattan önceki yıllara kadar gitmektedir. Oğuz Kağan’ın boy teşkilatı, Hun Hükümdarı Mete’nin askerî ve idarî teşkilatı, bütün Türk tarihi boyunca varlığını korumuş, devlet kurucularına daima örnek olmuştur (Koca 2000: 68). Devleti kuran yönetici, devleti hızla teşkilatlandırmıştır. Devlet başkanı, teşkilatını kurarken önceki Türk devletlerinin tecrübelerinden faydalanmıştır (Koca 2000: 69). Atsız’ın da ifade ettiği gibi Türk devletinde aslında sadece hanedanlar değişmekteydi (Atsız 2015: 11-13).

Nutuk’tan anlaşıldığına göre teşkilatlanma, Mustafa Kemal Paşa’nın en başından itibaren önemseydiği hususlardandı. Amasya Görüşmeleri ile birlikte Ali Rıza Paşa Hükümetinin Temsil Heyetini tanınması Anadolu’da millî teşkilatın güçlenmesine yol açmıştır. Zira Mustafa Kemal Paşa bu ortamdan faydalanarak millî teşkilatı daha güçlendirmiştir (Atatürk 2000: 160). Mustafa Kemal Paşa, düşmana karşı kesin zaferin düzenli birlikler sayesinde alınabileceğini düşünmekteydi. Bu nedenle Kasım 1920’den itibaren dağınık teşkilat fikir ve siyasetini yıkıp hızlı, düzenli ordu ve süvari birlikleri meydana getirme kararını ordu kumandanlarıyla almıştı. Bu karara

uymayan Çerkez Ethem ve Demirci Mehmet üzerlerine gönderilen kuvvetlerle yenilgiye uğratılmışlardı (Atatürk 2000: 337-368).

2.5. Devlet İdaresinde Gelecek Nesillere Tavsiyeler

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'unda devlet kurucusu olmanın getirdiği tecrübelerden yola çıkarak tıpkı yıllar öncesinde Bilge Kağan'ın, Yusuf Has Hacib'in yaptığı gibi gelecek nesillere bazı nasihatlerde bulunmuştur. Bunlardan biri Türk milletinin kendisine güvenmesidir. Yabancı devletler ve milletlerden *“insaf ve merhamet dilenmekle”* millet ve devlet işlerinin görülemeyeceğinin, milletin ve devletin şeref ve bağımsızlığının korunamayacağını vurgulamıştı. Türk milletinin Türkiye'nin gelecekteki çocuklarının, bunu bir an akıllarından çıkarmamaları gerektiğini ifade etmişti. Türk milletine, devlet yöneticilerini seçerken neye dikkat edilmesiyle alakalı önemli bir tavsiyede de bulunmuştur: (Atatürk 2000: 404)

“Efendiler, bu vesile ile muhterem milletime şunu tavsiye ederim ki: Sinesinde yetiştirerek başının üstüne kadar çıkaracağı adamların kanındaki, vicdanındaki cevher-i asliyi, çok iyi tahlil etmek dikkatinden, bir an feragat etmesin!”

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının, kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kısa sürede modern devletler arasında tam bağımsız ve eşit olarak ortaya çıkmasının asırlardan beri çekilen millî felaketlerin yarattığı uyanıklığın eseri ve vatanın her köşesini sulayan kanların meyvesi olduğunu ifade etmiştir. Elde edilen bu sonucu ise çok güvendiği Türk gençliğine emanet ederek Nutuk'un sonunda onlara bir hitapta bulunmuştur. Bu hitabede Mustafa Kemal Paşa gençlere gelecekte, Samsun'a çıktığında vatanın içinde bulunduğu gibi zor durumda karşılaşırlarsa tıpkı kendisinin yaptığı gibi hemen mücadeleye girişip vatani kurtarmaları çağrısında bulunmuştur. Mustafa Kemal Paşa'nın, Nutuk'un sonunda gençlere yönelik hitabesi şöyle idi: (Atatürk 2000: 596-597)

“Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyeti'ni, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dahilî ve harici bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve Cumhuriyet'i müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâtini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok namüsaî bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri, şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasi emelleriyle tevhid edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!"

Sonuç

Nutuk, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Mustafa Kemal Atatürk'ün, Türk milletine ve yabancı devletler temsilcilerine hitabıdır. Bu hitabında Türk milletinin büyük zorluklar içerisinde nasıl kurtulmayı başardığını tafsilatıyla anlatmış, gelecek nesile tecrübelerinden yola çıkarak bir daha aynı felaketleri yaşamamanın reçetelerini sunmuştur.

Nutuk'ta Türk devlet anlayışının izleri ziyadesiyle görülmektedir. Tarihin en köklü ve devlet kurabilme kabiliyeti yüksek olan az sayıda millettten olan Türklerin 20. yüzyılda çıkarmış olduğu en kudretli devlet kurucusu kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk'tür. Her şeyden önce Mustafa Kemal Paşa'nın cesaret, kahramanlık, askerî yetenek, bilgelik, ileri görüşlülük gibi eski Türklerden beri süregelen devlet başkanı vasıflarına sahip olduğu görülmüştür.

Onun bu vasıfları, Türk milleti tarafından liderliğinin hızlı ve gönülden kabul edilmesi sonucunu doğurmuştur.

Mustafa Kemal Paşa, tıpkı yıllar öncesinde Türk milleti ve devleti zor duruma düştüğünde, onları toparlayıp adeta yeniden diriltiren devlet kurucuları gibidir. İdarede yetersiz kalan yöneticiler yüzünden devlet ve toplumsal düzen sarsılmış, düzen bozulmuştu. Vatanın dört bir tarafı yabancı devletler tarafından işgal edilmişti. Mustafa Kemal Paşa, Türk milletinin esaret altında ölü gibi yaşamaktansa “*ya istiklal ya ölüm*” anlayışıyla hareket edip şerefli bir şekilde kalmasını seçmişti. Bu anlayışla yola çıkan Mustafa Kemal Paşa, uzun, planlı ve kararlı bir stratejiyle Anadolu merkezli yeni bir Türk devletini kurmayı başarmıştı. Türk milletinin yeni devleti Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu devlet başkanı olan Mustafa Kemal Paşa, ikinci safhada devrimler yoluyla ülkeyi modernleştirmiş, dünyada, layık olduğu yere yükseltmişti.

Eski Türkler için devletin dayandığı unsurlar, Nutuk'ta görüleceği gibi Mustafa Kemal Paşa tarafından yeni Türk devleti için de aynen tatbik edilmiştir. Yeni devletin ve Milli Mücadele'nin temeli millete, orduya, vatan toprağına, tam bağımsızlığa ve teşkilatlanmaya dayandırılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, Türk devlet anlayışındaki dünyadaki bütün Türkleri bir çatı altında birleştirmek veya tüm cihana hâkim olmak gibi amaçlar yerine Anadolu merkezinde kendi kaynaklarıyla ve medenî dünyayla dostluk içerisinde yaşamayı tercih etmiştir. Millet hâkimiyetinin en önemli tezahürünün Cumhuriyet sistemi olduğuna inanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'unda devlet kurucusu olmanın getirdiği tecrübelerden yola çıkarak tıpkı yıllar öncesinde Bilge Kağan'ın yaptığı gibi gelecek nesillere nasihatlerde bulunmuştur. Her şeyden önce bütün olumsuzluk anlarında dahi Türk milletinin kendisine güvenmesini, devlet idarecilerini seçerken onların kanındaki ve vicdanındaki asıl kıymeti iyi değerlendirmelerini istemiştir. Zor şartlarda kendi liderliğinde Türk milletinin kurduğu Türkiye Cumhuriyeti'ni ise çok güvendiği Türk gençlerine emanet

etmiştir. Nutuk'un sonunda onlara yaptığı hitabede gelecekte, zor durumlarla karşılaşılırsa hemen mücadeleye girişip vatani koruma çağrısında bulunmuştur.

Kaynakça

- Akbaba. 24 Ekim 1927, S. 508, s.1.
 Akşam. 16 Ekim 1927, S. 3236, s.1.
 Akşam. 17 Ekim 1927, S. 3237, s.1.
 Akşam. 18 Ekim 1927, S. 3238, s.1.
 Akşam. 19 Ekim 1927, S. 3239, s.1.
 Akşam. 20 Ekim 1927, S. 3240, s.1.
 Akşam. 21 Ekim 1927, S. 3241, s.1.
 Arıkan, Z. (2010). *Nutuk Nedir Ne Değildir*. (Haz. A. Köklügiller). İstanbul: IQ Yayınları.
 Atatürk, K. (2000). *Nutuk 1929-1927*. (Haz. Z. Korkmaz). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
 Atatürk, M. K. (2005). *Söylev*. Cilt I-II. (Haz. H. V. Velidedeoğlu). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
 Atay, F. R. (2012). *Çankaya*, İstanbul: Pozitif Yayınları.
 Atsız, H. N. (2015). *Türk Tarihinde Meseleler*, İstanbul: Ötüken Yayınevi.
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. 230.0.0.0/149.56.6, lef.1.
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. *Cumhuriyet Halk Fırkası Kataloğu*, 490.1.0.0/12.66.9, lef.1.
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. *Diyanet İşleri Kataloğu*, 051.0.0.0/8.68.26, lef.1.
 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. *Diyanet İşleri Kataloğu*, 051.V32/4.29.16, lef.1.
 Ergin, M. (1970). *Orhun Abideleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
 Gökalp, Z. (1991). *Türk Uygarlığı Tarihi*. (Haz: Y. Çotuksöken), İstanbul: İnkılap Kitabevi.
 Gökalp, Z. (1997). *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
 Hacib, Y. H. (1994). *Kutadgu Bilig*. Cilt II. (Çev. R. R. Arat). Ankara: TTK Basımevi.
 Kafesoğlu, İ. (1999). *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
 Karaosmanoğlu, Y. K. (1992). "Atatürk ve Devlet Kuruculuğu", *Atatürkçü Düşünce*: Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. s.467-478.

- Kaynaradağ, A. (2010). "Atatürk'ün Büyük Söylevi ve Basımı", *Nutuk Nedir, Ne Değildir*. (Haz: A. Köklügiller), İstanbul: IQ Yayınları, s. 208-212.
- Koca, S. (2010). *Türk Kültürünün Temelleri II*, Trabzon: KTU Giresun Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Ögel, B. (1988). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Thomsen, V. (1993). *Çözölmüş Orhon Yazıtları*. (Çev: V. Köken). Ankara: TTK Yayınları.
- Yalçın, S. (2010). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları*. Ankara: Berikan Yayınevi.